

Voorwoord

Moedig en bekwaam

Sanne van Megchelen-Oomens

Deze week heb ik mij gebogen over de eindopdrachten van de psychiaters in wording die les hebben gekregen in het vak Systemisch denken en behandelen, als onderdeel van het psychotherapieonderwijs in de opleiding tot psychiater.

Het blok Systemisch denken en behandelen heeft aan de ene kant tot doel de artsen basaal gereedschap aan te reiken om met het systeem in gesprek te gaan, en om als uitbreiding van de expertrol ook als procesconsulent een samenwerkingsrelatie aan te gaan in behandelsituaties die gekenmerkt worden door crisis, verregaande ontregeling en stagnatie. Aan de andere kant is een belangrijk doel om hen te laten kennismaken met de expertise van de verschillende systeemtherapeuten in de organisatie, om waar dat passend is de samenwerking aan te gaan, en om de deskundigheid van beide beroepsgroepen samen te voegen in het belang van patiënt, systeem en behandeling.

Mijn passie uitdragen aan een groep jonge mensen die zich erop voorbereiden een positie in te nemen aan de top van de hiërarchie in het landschap van de ggz, vraagt energie en zelfvertrouwen. Ik ben ervan overtuigd dat een bepaalde moed hoort bij het vak van systeemtherapeut, maar energie en zelfvertrouwen zijn helaas niet altijd in dezelfde mate beschikbaar.

Zo stond ik afgelopen voorjaar voor de opdracht het onderwijs invulling te geven en trof ik mijzelf daarbij voor het eerst aan zonder mijn directe collega en inspirator Mieke Hartgers. Bovendien ben ik werkzaam in een organisatie die een omwenteling doormaakt, inhoudelijk gezien met bevlogen ideeën waarin het systemisch denken een centrale rol speelt, maar in praktische omstandigheden die een sfeer van teloorgang en verlies met zich meebrachten. Had ik jarenlang de luxe het systemisch denken te kunnen vertegenwoordigen met een specialistisch team van systeemtherapeuten als basis en voedingsbodem, nu moet ik dezelfde

Sanne van Megchelen-Oomens

missie volbrengen als eenling in een generalistisch team. Vanuit rouw en onzekerheid was ik op zoek naar nieuwe verbinding in de organisatie. Zie dan maar eens die passie over het voetlicht te brengen!

Menig systeemtherapeut zal zich weleens in minder dan optimale omstandigheden voor de taak gesteld zien om op te treden als ambassadeur van ons gedachtegoed. Het is een kans om de systemische blik niet alleen in de behandelrelatie, maar ook in onze eigen positionering in het vak en in een grote organisatie te gebruiken om de gestelde uitdagingen aan te gaan. Een van de belangrijke vuistregels uit het systemisch denken is dat het helpend is om het systeem uit te breiden als je vastloopt. Wie uit het systeem kan helpen de impasse te doorbreken? Dat geldt binnen een behandelsetting, maar ook in het leven zelf en bij alle belangrijke beslissingen en opdrachten in het dagelijks leven.

Dus wie uit het systeem kon mij helpen de impasse te doorbreken en de energie weer te laten stromen? Wie van de systeemtherapeuten in de grote organisatie waarin ik werkzaam ben, zou de moed en de ambitie hebben om zich te laten zien en in dit geval de jonge psychiaters in wording kennis te laten maken met hun bekwaamheid?

Zoals ik al noemde maakt het onderwijs in systeemdenken deel uit van het psychotherapieonderwijs van de opleiding tot psychiater. Dat psychotherapieonderwijs wordt veelal gegeven door specialisten in hun vak: supervisors erkend door de vereniging voor psychotherapie, psychologen die genoeg strepen op hun jas hebben verzameld om les te durven geven aan die bijzondere groep van leergierige jonge artsen die na afronding van hun opleiding in staat moeten zijn om ons allemaal aan te sturen en van rugdekking te voorzien in de moeilijkste behandelingsituaties. Maar het bijzondere aan de systeemtherapie is juist dat de expertise in de gespreksvoering met een groter systeem, de behendigheid om mensen die onder druk staan met elkaar en met de behandelaars in verbinding te krijgen, en het vermogen om de focus te leggen bij de krachten van het systeem en de context waarin de klachten die zich voordoen, niet voorbehouden zijn aan de breedst opgeleide systeemtherapeuten. Juist de collega's voor wie de systeemtherapie de kroon is op hun werk, de kern van hun professionele identiteit, kunnen het enthousiasme voor het vak met de meeste passie overbrengen.

In het team van systeemtherapeuten waarin ik zestien jaar lang heb mogen werken, heb ik ervaren hoe verfrissend en verrijkend het is om ook als systeemtherapeuten van elkaar te verschillen. Om te ervaren hoe mijn eigen opleiding aan de Regionale Instelling voor Nascholing en Opleiding in de GGZ Utrecht, die een focus had op strategisch en experi-

---

Moedig en bekwaam

entieel werken, overeenkomt met en verschilt van de invalshoek van collega's opgeleid aan het Instituut voor Systeembenadering, Supervisie, Opleiding en Onderzoek dat zich richt op speelsheid en creativiteit, en collega's opgeleid bij het Centrum voor Transculturele Trainingen en Onderwijs dat de focus richt op diversiteit en cultuur, om maar eens een greep te doen.

Zoals dat gaat, is het doen van de uitnodiging al een interventie op zich. Degene die de uitnodiging krijgt, voelt een appel, een mogelijkheid om het verschil te maken, een kans om zichzelf te laten zien en over het voetlicht te brengen waar zijn of haar hart ligt. Vertaald naar de behandelsetting: in overleg met patiënt en systeem kom je tot een besluit wie de meest geëigende persoon is om bij de behandeling te betrekken en het isolement te helpen doorbreken.

En tot mijn vreugde stapten twee bevlogen collega's naar voren, die zichzelf misschien nooit zouden hebben opgeworpen als docenten van een groep artsen in opleiding tot psychiater, maar die mij met hun eigenheid en hun schatkist aan technieken prachtig konden aanvullen.

Met ons drieën hebben we laten zien hoe wij allen met verschillende brillen naar de context kunnen kijken, en hebben we een rijk palet aan creativiteit en praktische vaardigheden kunnen aanbieden.

Nu ik de eindopdrachten van de jonge artsen teruglees, word ik geraakt door het enthousiasme waarmee ze hun casuïstiek presenteren en reflecteren op hun eigen handelen in het licht van het systemisch denken. Het is ons met ons drieën gelukt onze passie over te brengen. Ook is het gelukt hen gevoelig te maken voor bepaalde systemische concepten en hen bepaalde praktische vaardigheden aan de hand te doen om het gesprek met een systeem te vergemakkelijken, en om hen te attenderen op de vruchtbare samenwerking tussen professionals met verschillende disciplines om een behandeling vlot te krijgen.

Mijn zoektocht naar nieuwe verbinding in een veranderende organisatie is nog niet afgelopen. Maar ik weet wel dat het in de uitvoering van deze opdracht gelukt is om kracht te vinden in samenwerking en in het samen vieren van de diversiteit binnen onze beroepsgroep.

Dit tijdschrift is eveneens een belangrijke steunpilaar voor systeemtherapeuten in uiteenlopende werksettings en biedt inspiratie vanuit het gedachtegoed dat ons verbindt, zowel voor onze eigen vakinhoudelijke groei, als in het inspireren en enthousiasmeren van collega's van andere disciplines.

Dit nummer opent met *Misschien heb ik je nodig*, een prachtig artikel

Sanne van Megchelen-Oomens

van **Mieke Hoste**, die ons meeneemt in de systemische behandeling van verslavingsproblematiek volgens de eft-methodiek. Zij benadert de verslaving als een vriendschap zonder vriend, een gevaarlijke manier om emoties te helpen reguleren die ten koste gaat van de wederkerige relaties met de mensen die de verslaafde nabij zijn. Waar hardnekkige verslaving voor veel veranderingsgerichte behandelingen een contra-indicatie is omdat de verslaving zo'n krachtige partner is in het verzachten van onverdraaglijke emotionele pijn, schetst Hoste ons een koninklijke weg om de verslaafde weer toegang te helpen krijgen tot de intieme hechtingsrelaties in de nabije omgeving en het vermogen emoties te co-reguleren met degene die hem of haar het liefst is.

Vervolgens biedt dit nummer ruimte aan een bijzondere reflectie *Rijke vruchten van arme grond*, waarvoor het idee al lang geleden geboren is. In november 2018 presenteerde ervaringsdeskundige **Else Hofman-Bergman** haar column *Honger*, die vakgenoten raakte tot in de kern. De gedachte kwam op deze column te delen met een groter publiek. **Erik Van der Elst** was bereid met haar op zoek te gaan naar een manier om de kracht van haar verhaal te plaatsen in een uitwerking van een mooie narratieve techniek. Hij doet verslag van een identiteitsversterkende ceremonie, waarin ons welbekende buitenstaanders zich kwetsbaar opstellen en een reflectie geven op hoe het oorspronkelijke ervaringsverhaal hen persoonlijk raakt en inspireert. Door Justine, Hans en Bruno bij de voornaam te noemen componeert hij het tot een intiem geheel, dat ook de lezer aanzet tot intergenerationeel reflecteren op zichzelf.

In de rubriek *Professie & Persoon* geven **Erica Siegers** en **Jan Meerdinkveldboom** het podium aan recent gepensioneerd systeemtherapeut, opleider en (leer)supervisor Mieke Hartgers. Hartgers heeft zich ingezet om de vaak gepolariseerde visies op stoornis- en contextgericht werken in de specialistische ggz met elkaar te verbinden en het systemisch gedachtegoed toegankelijker te maken, ook voor behandelaars die niet volledig geschoold zijn in de systeemtherapie. Via haar liefde voor cinema en poëzie weet Hartgers de essentie van het vak te verwoorden in voor iedereen begrijpelijke taal.

In Congressen doet **Margo van der Stelt** verslag van het driedaagse internationale congres over geweldloos verzet met de mooie titel *From fear to trust to cooperation* dat zij online volgde. De verslaggeefster signaleert dat het gedachtegoed van geweldloos verzet steeds meer aandacht krijgt en verklaart dat doordat de methodiek suggesties en concrete handvatten biedt in tijden van grote impasses en dreigende polarisatie, bij diepgevoelde onmacht en bij het leren verdragen van lijden en com-

---

Moedig en bekwaam

plexiteit. Van de rijkdom aan tachtig workshops licht zij er een aantal uit, mooie voorbeelden van hoe het gedachtegoed ook in ons taalgebied wordt uitgediept en verfijnd.

Renske Hak en **Wennie Roestenberg** bezochten voor ons het online symposium *Sporen van hoop*, georganiseerd door de vereniging van contextueel werkers. Het is een symposium met een filosofische inslag. De lezingen getuigen van een positief mensbeeld en wijzen naar de verbinding tussen mensen als bron van hoop om kracht uit te putten, en benadrukken de rol van de contextueel hulpverleners om mensen te helpen die bron te hervinden.

Dieuwke Speksnijder-van Eijk neemt ons mee op de eerste online studiemiddag voor en door systeemtherapeutisch werkers, met als titel *Diversiteit en meerstemmigheid*. Peter Rober wijdde de deelnemers in in de geheimen van een effectieve therapeutische relatie en in de inzet van feedbackinstrumenten om die therapeutische relatie te kunnen evalueren en verdiepen. In het tweede gedeelte van de studiemiddag gaven talrijke workshops van systeemtherapeutisch werkers in uiteenlopende werksettings kleur en invulling aan het aspect diversiteit.

Voor de rubriek Boeken en zo is een drietal boeken gelezen. **Luc Van de Ven** recenseerde *Goed leven met kwetsbaarheid en beperking* van Dirk De Wachter en Manu Keirse. Er worden in dit boek diverse thema's besproken die met beperking te maken hebben. Zonder het lijden te bagatelliseren weten de auteurs een positieve boodschap uit te dragen: gebruik de krachten van mensen en wees als professionele hulpverlener voldoende nederig. Een aanrader voor iedere zorgverlener.

Nienke Hoekstra doet verslag van het boek *Mensen zijn ingewikkeld* van Floortje Scheepers, psychiater en hoogleraar Innovatie in de ggz aan het Universitair Medisch Centrum Utrecht, die op de NVRG-webinar van 17 september een van de belangrijke sprekers was. De recensent maakt ons er enthousiast voor ons mee te laten voeren in de virtuositeit van deze auteur, die in haar mensbeeld en haar ideeën over de psychiatrie de verschillende aspecten van het systemisch denken weet te vertolken en bovendien met concrete voorstellen komt.

Tot slot las **Dieter Roseeuw** *Ruzie met liefde* van Marije Snippe. Hij beschrijft dit boek als een toegankelijk werkboek in de traditie van eft en de kwetsbaarheidscyclus. Het boek biedt therapeut en koppel een gemeenschappelijk referentiekader en houvast bij huiswerkopdrachten, die als doel hebben om terugkerende ruzies in de relatie als aangrijpingspunt te gebruiken om te komen tot een liefdevolle verdieping in de relatie.

Sanne van Megchelen-Oomens

In de redactie hebben we afscheid genomen van Cathy Van Gorp, die in bijna zeven jaar onder meer een groot aantal interviews met illustere vakgenoten in dit tijdschrift het licht heeft doen zien. Wij wensen haar veel succes met de nieuwe uitdagingen die zij aangaat. Ons team is versterkt door de toetreding van Sabine Bracke, klinisch psycholoog, psychotherapeut en trainer aan de Interactie-Academie, en werkzaam als coördinator in de behandelpleegzorg in Antwerpen. Ook in de vernieuwing die de redactieraad doormaakt, blijft de redactie van dit tijdschrift een inspirerende plek van verbinding tussen Vlaamse en Nederlandse vakgenoten.

Wij wensen u veel leesplezier.